

Mensverbetering (ook wel human enhancement genoemd) wordt met name mogelijk gemaakt door ICT. In combinatie met nano- en biotechnologie en cognitieve wetenschappen kan ICT gebruikt worden voor verbeteren van menselijke functies. Denk dan bijvoorbeeld aan het verbeteren van lichamelijke of geestelijke functies, gedragsveranderingen, levensverlenging en implantaten. Zo ontstaat er steeds meer een combinatie van mens en machine.

Maker van je eigen leven?

  Elise van Hoek

'Het is Bijbels om je te ontwikkelen. Je zou dus kunnen zeggen dat mensverbetering een Bijbels principe is. Maar nieuw is dat technologie nu het middel is om mensen te verbeteren. En dan is een belangrijke vraag: wat betekent wat je met je lichaam doet voor het geheel van je leven?'

Aan het woord is Bert-Jan Heusinkveld uit Daarle, een dorpje in Overijssel. Ethiek boeit hem al decennialang, reden om - naast zijn predikantschap - te werken aan een proefschrift over mensverbetering. 'Zowel het Oude als het Nieuwe Testament zijn voor mij de

basis voor een christelijke ethiek. Wat is goed handelen? Hoe ontdek je Gods aanwijzingen daarvoor?'

In zijn pastoraat komt hij volop vragen tegen die raken aan medische ethiek, zoals twijfels over ivf of alsmaar doorbehandelen. 'Deze twijfels en vragen worden tegenwoordig minder vaak met de dominee doorgesproken. De dokter heeft die rol overgenomen. Mensen laten zich soms makkelijk meenemen in de medische mogelijkheden zonder daar zelf vragen bij te stellen. We worden sterk beïnvloed door de cultuur waarin we leven, een cultuur waarin de maakbaarheidsgedachte een centrale rol speelt.

Menselijk leven is echter per definitie begrensd en beperkt. Gods scheppen betekent óók het aanbrengen van grenzen (tussen leven en niet-leven, mens en dier, man en vrouw). Ons leven is ook begrensd in die zin dat niemand alles kan. Belangrijk is dat wij leren ons leven te be-amen, er ja tegen te zeggen. We zijn geroepen tot dienst aan het leven. Daarom lijkt het wijzer om eerst te kijken naar wat je mogelijkheden zijn en die te ontwikkelen, voordat je je lichamelijke leven met nieuwe mogelijkheden gaat uitbreiden.'

In uw proefschrift onderscheidt u wel vijftien manieren om naar ons lichaam te kijken. Wilt u dat uitleggen?

'De lichamelijke van de mens is existentieel. Het gaat niet alleen om iemands uiterlijke verschijning, maar om de unieke manier van bestaan van deze mens in de

waarde toekent en probeert de dingen te vormen tot wat hij denkt dat goed is.

De intrinsieke normativiteit van ons lichaam schept echter de voorwaarden waarbinnen het leven mogelijk is, zich kan ontplooiën en tot volle bloei kan komen. Door het lichaam

'Menselijk leven is per definitie begrensd en beperkt'

wereld. Ik ben mijn lichaam; ik verhoud mij tot het lichaam dat ik heb; er is het lichaam zoals ik mij dat voorstel én er is het lichaamsideaal dat ik wil bereiken.

In de vele manieren waarop ik lichaam ben én mij tot mijn lichaam verhoud, in de verschillende relaties waarin ik leef, doet zich normativiteit voor - laten zich normen en grenzen ontdekken - die de werkelijkheid en de menselijke lichamelijke daarin mogelijk maken. In onze tijd wordt 'normativiteit' vaak niet meer gezien als iets dat aanwezig en noodzakelijk is voor het bestaan van de werkelijkheid en van het menselijk lichaam daarin. Het is nu de denkende mens die de dingen - inclusief zijn eigen lichaam - wel of geen

als systeem te beschrijven, worden lichamelijke functies en werkingen vanuit het geheel van de lichamelijke bezien en komt de geweldige gelaagdheid van de mens, als Beeld van God, tot uitdrukking.'

We zijn ook op weg naar transhumanisme, signaleert u. 'Transhumanisten zien de mens als een wezen, dat geen vaststaande eigenschappen kent, maar de opdracht voor zich ziet om zelf zijn levensvorm te kiezen en gestalte te geven. Onze huidige menselijke gedaante is eigenlijk ontoereikend.

Een voorbeeld van transhumanisme is de eventuele mogelijkheid van het uitbreiden van

het menselijk geheugen met behulp van een geheugenchip. Nu is 'geheugenverbetering' een belangrijk onderzoeksterrein als het gaat om een ziekte als Alzheimer, maar of ze ook moet worden nagestreefd als verbetering die uitgaat boven het 'normale en statistisch menselijke' is maar de vraag. Alles, zonder onderscheid, herinneren is eerder een vloek. Zou het ons niet opzadelen met de onmogelijkheid het belangrijke van het triviale te (onder)scheiden? Bovendien, wat eerst triviaal lijkt, kan later blijken belangrijk te zijn. Een verbeterd geheugen zal niet inhouden dat we ons alleen dat herinneren wat we ons willen herinneren. Soms hebben onze meest waardevolle herinneringen betrekking op gebeurtenissen die pijnlijk

functioneren van het geheugen. Dus is wat gedacht wordt als een verbetering dat ook werkelijk, of is het eerder een verslechtering?

Hoe kan het dat we in deze tijd praten over mensverbetering of onsterfelijkheid, terwijl er tegelijk een roep is om een wet voor voltooid leven?

'Beide komen voort uit eenzelfde geest. We willen regie hebben over ons eigen leven. Lijden verdragen gaat

de auteur van je eigen leven kunt zijn.'

Wat zou uw advies zijn bij de toenemende mogelijkheden van de techniek? Is er op dit moment genoeg debat over?

'Debat over de mogelijkheden van (medische) technologie is er zeker. Over 'mensverbetering' is er internationaal wel een academisch debat, maar in Nederland is dat er minder. Het heeft nog niet de werkvloer bereikt, terwijl het ons allemaal aangaat. Gaan we deze mensverbetering betalen uit het basispakket? Kan het geld niet veel beter naar liefdevolle zorg gaan die zoveel mogelijk mensen bereikt? En vergeet niet mondiaal te denken: mensen overlijden nog steeds door het ontbreken van basiszorg, wie zijn wij dan in het Westen om de mens te willen verbeteren?'

Op 11 juni 2021 is drs. B.J. Heusinkveld gepromoveerd op zijn proefschrift *De betere mens. Een medisch-ethisch kader voor mensverbetering vanuit christelijk perspectief.* ■

ons steeds moeilijker af. Als we onszelf zien als product van evolutie, dan willen we ook dat het stopt als het klaar is. Maar, vergis je niet: bij voltooid leven is er ook druk vanuit de omgeving. Het is een illusie te denken dat je

Het is een illusie te denken dat je de auteur van je eigen leven kunt zijn.'

waren op het moment dat ze plaatsvonden. En 'de juiste hoeveelheid' herinneringen zou tot monotonie of oppervlakkigheid kunnen leiden. Verlies van herinneringen is namelijk inherent aan het goede

NPV-Levenswensverklaring

Dit is een wilsverklaring die een handvat biedt voor de zorg rond ziekte en sterven. Het benoemt heldere uitgangspunten die gebaseerd zijn op het Bijbelse beginsel dat het leven waardevol is en bescherming verdient. Een rechtsgeldig document voor de momenten dat u (tijdelijk) niet (meer) in staat bent om aan te geven wat u wilt.

Waarom nodig?

Als u wilsonbekwaam bent geworden, kunt u niet meer uw eigen beslissingen nemen. Toch is het voor een arts en voor uw naaste(n) belangrijk te weten wat u wilt. Door de NPV-Levenswensverklaring weten zij wat uw visie is op (medische) zorg. Tegelijk weet de arts met wie hij moet spreken over behandelbeslissingen, omdat u in de verklaring benoemt wie u vertegenwoordigt.

Voor oud én jong

U of jij denkt misschien: hierover nadenken? Dat kan later nog wel. Maar als u of jij nú de tijd neemt om na te denken over deze dingen, kan dat in alle rust gebeuren, samen met de naasten die belangrijk voor u of jou zijn. Ieder mens kan immers onverwacht geconfronteerd worden met ziekte of een ongeval. Het geeft dan rust als uw/jouw wil bekend is bij naaste(n) en arts(en). De Levenswensverklaring is er voor iedereen.

'Wat ik om mij heen merk - al jaren, dat is zeker de laatste tijd niet minder geworden - is dat het gezag voor Gods Woord zo afneemt in de maatschappij. Terwijl dat het uitgangspunt is voor mijn hele leven. Ons leven is waardevol, ligt in Gods hand. Hij bepaalt het begin én het einde. Waarbij we met alle mogelijkheden van tegenwoordig ook moeten beseffen dat een mens mag sterven als zijn tijd daar is. Dat is de visie die ik teruglees in de NPV-Levenswensverklaring.'

K. van der Wind

Meer weten of verder lezen? Ga naar npvzorg.nl/levenswensverklaring.